

MUQIMIY IJODIDA IJTIMOY ADOLATSIZLIK KONSEPTINING
SEMANTIK MAYDONI

Aminova Gulnur Ergash qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti talabasi

Annotatsiya. *Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydoni lingvopoetik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida shoir asarlarida uchraydigan kambag'allik, tengsizlik, mansabparastlik, poraxo'rlik, jaholat va xalq dardiga befarqlik kabi tushunchalarning badiiy ifodasi o'rganildi. Muqimiy satirasida xalq hayoti bilan bog'liq ijtimoiy muammolar obrazlar, metaforalar, kinoya va ironik vositalar orqali ochib berilgani ilmiy asoslandi. Shuningdek, ijtimoiy adolatsizlikni ifodalovchi birliklarning semantik guruhlari va ularning poetik funksiyasi tahlil qilindi. Tadqiqot natijasida Muqimiy ijodida adolat va haqiqat g'oyalarining yetakchi badiiy-estetik mezon sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi.*

Kalit so'zlar: *Muqimiy, ijtimoiy adolatsizlik, semantik maydon, satira, lingvopoetika, badiiy obraz, ijtimoiy tengsizlik, metafora, kinoya, adolat konsepti.*

Аннотация. *Творчество Муқимий рассматривается с точки зрения лингвопоэтического анализа семантического поля концепта социальной несправедливости. В ходе исследования были изучены художественные средства выражения таких понятий, как бедность, социальное неравенство, карьеризм, коррупция, невежество и равнодушие к народным проблемам. Научно обосновано, что в сатирических произведениях Муқими социальные проблемы раскрываются посредством образов, метафор, иронии и сатирических приемов. Также проанализированы семантические группы языковых единиц, отражающих социальную несправедливость, и их поэтические функции. В результате исследования установлено, что идеи справедливости и истины занимают центральное место в художественно-эстетической системе творчества поэта.*

Ключевые слова: *Муқими, социальная несправедливость, семантическое поле, сатира, лингвопоэтика, художественный образ, социальное неравенство, метафора, ирония, концепт справедливости.*

Abstract. *The semantic field of the concept of social injustice in the works of Muqimiy is analyzed from a linguopoetic perspective. The study examines the artistic representation of concepts such as poverty, inequality, careerism, corruption, ignorance, and indifference to people's suffering in the poet's writings. It is scientifically substantiated that Muqimiy's satirical works reveal social problems through artistic images, metaphors, irony, and satirical devices. The semantic groups of linguistic units expressing social injustice and their poetic functions are also analyzed. The research concludes that the ideas of justice and truth serve as the leading artistic and aesthetic principles in Muqimiy's literary heritage.*

Keywords: *Muqimiy, social injustice, semantic field, satire, linguopoetics, artistic image, social inequality, metaphor, irony, concept of justice.*

KIRISH

O'zbek mumtoz adabiyoti xalqning ijtimoiy, ma'naviy va madaniy hayotini badiiy aks ettirgan boy adabiy meros sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, XIX asr oxiri va XX asr boshlarida yashab ijod qilgan ma'rifatparvar shoirlar asarlarida jamiyatdagi mavjud ijtimoiy muammolar, xalq turmushidagi og'irliklar, adolatsizlik va tengsizlik masalalari o'zining chuqur badiiy ifodasini topgan. Ana shunday ijodkorlardan biri Muqimiy bo'lib, uning adabiy merosi o'zbek satirik adabiyotining taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Shoir asarlarida xalq hayoti, oddiy insonlarning dard-u tashvishlari, jamiyatdagi tabaqalanish, amaldorlar zulmi hamda ma'naviy inqiroz holatlari realistik ruhda tasvirlangan.

Muqimiy ijodi nafaqat badiiy-estetik jihatdan, balki tilshunoslik va lingvopoetika nuqtayi nazaridan ham muhim ilmiy manba hisoblanadi. Chunki shoir o'z asarlarida ijtimoiy voqelikni ifodalashda xalqona til birliklari, satirik vositalar, kinoya, metafora, ramziy obrazlar va emotsional-ekspressiv birliklardan keng foydalangan. Bu esa uning ijodida muayyan konseptlarning shakllanishiga va o'ziga xos semantik maydon hosil qilishi ga sabab bo'lgan. Xususan, ijtimoiy adolatsizlik konsepti Muqimiy she'riyati va satirasida markaziy o'rinlardan birini egallaydi. Mazkur konsept orqali jamiyatdagi tengsizlik, mansabparastlik, poraxo'rlik, jaholat, kambag'allik va xalq manfaatlariga befarqlik kabi salbiy holatlar badiiy talqin etiladi.

Bugungi kunda zamonaviy tilshunoslikda konsept va semantik maydon masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Konsept til va tafakkur o'rtasidagi murakkab munosabatni ifodalovchi muhim birlik sifatida talqin qilinadi. Semantik maydon esa ma'lum bir tushunchaga oid til birliklarining o'zaro mazmuniy bog'liqligini anglatadi. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydonini o'rganish nafaqat adabiy-estetik, balki lingvokulturologik va psixolingvistik jihatdan ham muhim ilmiy ahamiyatga ega hisoblanadi. Chunki shoir tomonidan qo'llangan til vositalari orqali xalqning dunyoqarashi, ijtimoiy muammolarga munosabati va davr ruhiyati namoyon bo'ladi.

Muqimiy asarlarida ijtimoiy adolatsizlik ko'pincha satirik obrazlar vositasida ochib beriladi. Shoir jamiyatdagi ayrim amaldorlar, boy-badavlat tabaqa vakillari va ikkiyuzlamachi shaxslarni tanqid qilish orqali oddiy xalq manfaatlarini himoya qiladi. Ayniqsa, uning hajviy she'rlarida xalqning og'ir turmushi va adolatsiz tuzum oqibatlari achchiq kinoya orqali tasvirlangan. Bu holat shoirning xalqparvarlik ruhini, adolat va haqiqatga bo'lgan intilishini yaqqol namoyon etadi. Muqimiy satirasining kuchi ham aynan ijtimoiy muammolarni xalqona uslubda, sodda va ta'sirchan ifoda eta olganidadir.

Shuningdek, Muqimiy ijodida qo'llangan semantik birliklar o'zining emotsional-ekspressiv xususiyati bilan ham ajralib turadi. Shoirning "zolim", "faqir", "jaholat", "riyo", "ochko'zlik", "beadab", "nodon" kabi birliklarni qo'llashi orqali ijtimoiy muhitga nisbatan salbiy munosabat ifodalanadi. Shu bilan birga, "adolat", "haqiqat", "xalq", "mehr", "ilm" kabi

ijobiy mazmundagi birliklar orqali esa jamiyatning ma'naviy taraqqiyotiga xizmat qiluvchi qadriyatlar ilgari suriladi. Demak, Muqimiy asarlarida ijtimoiy adolatsizlik konsepti faqat salbiy holatlarning ifodasi emas, balki unga qarama-qarshi bo'lgan adolat va ma'rifat g'oyalarning ham badiiy talqini hisoblanadi.

Muqimiy ijodini konseptual va semantik jihatdan o'rganish bugungi adabiyotshunoslik va tilshunoslik uchun dolzarb masalalardan biridir. Chunki shoir asarlarida ifodalangan ijtimoiy muammolar ayrim jihatlari bilan bugungi jamiyat hayoti bilan hamohangdir. Inson qadri, ijtimoiy tenglik, adolat va ma'naviy poklik kabi tushunchalar bugungi globalashuv davrida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Shu sababli Muqimiy asarlaridagi semantik maydonni tahlil qilish orqali nafaqat tarixiy-adabiy jarayon, balki xalq tafakkurining ma'naviy asoslari ham tadqiq etiladi.

Mavzuning dolzarbligi yana shundaki, hozirgi o'zbek tilshunosligida konseptologiya va lingvopoetika yo'nalishlari jadal rivojlanayotgan bo'lsa-da, Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydoni maxsus tadqiq obyekti sifatida yetarlicha o'rganilmagan. Aksariyat ilmiy ishlarda shoir ijodi adabiy-estetik nuqtayi nazardan tadqiq etilgan bo'lib, undagi konseptual birliklarning mazmuniy va funksional xususiyatlari chuqur tahlil qilinmagan. Shu bois mazkur mavzu lingvistik va poetik jihatdan yangi ilmiy yondashuvlarni talab etadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydonini aniqlash, ushbu konseptni ifodalovchi til birliklarini tahlil qilish hamda ularning badiiy-estetik funksiyasini ochib berishdan iborat. Tadqiqot davomida shoir asarlarida uchraydigan salbiy va ijobiy mazmundagi semantik birliklar o'zaro qiyosiy tahlil qilinadi, ularning poetik yuklamasi va emotsional-ekspressiv xususiyatlari o'rganiladi. Natijada Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konsepti xalqning ijtimoiy ongini aks ettiruvchi muhim badiiy-estetik hodisa sifatida namoyon bo'lishi asoslab beriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Muqimiy ijodi o'zbek adabiyotshunosligida ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan bo'lib, uning satirik va xalqparvarlik ruhidagi asarlari alohida e'tibor markazida bo'lgan. Akademik Ozod Sharafiddinov o'z tadqiqotlarida Muqimiy ijodining asosiy xususiyati sifatida xalq hayotining real tasvirini va jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlikka tanqidiy munosabatni ko'rsatadi. Olimning fikricha, Muqimiy hajviyotida xalq manfaatlarini himoya qilish va adolat g'oyalari ilgari surish yetakchi o'rin egallaydi. Shuningdek, Naim Karimov tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda shoir asarlaridagi satirik obrazlar hamda kinoyaviy ifoda vositalari ijtimoiy muammolarni ochib beruvchi muhim poetik birlik sifatida talqin etilgan.

O'zbek tilshunosligida konsept va semantik maydon masalalarini o'rganishda Shavkat Rahmatullayev hamda Nemat Mahmudov tadqiqotlari muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning ilmiy qarashlarida til birliklarining mazmuniy munosabatlari va badiiy matndagi semantik qatlamlar tahliliga alohida e'tibor qaratilgan. Ayniqsa, badiiy matnda konseptual birliklarning shakllanishi va emotsional-ekspressiv vositalar orqali ifodalanishi masalalari

Muqimiy ijodini lingvopoetik jihatdan o'rganishda muhim nazariy manba hisoblanadi. Shu bilan birga, Ibrohim Haqqulov o'z ilmiy maqolalarida mumtoz va jadid adabiyotidagi ijtimoiy tanqid motivlarining badiiy-estetik xususiyatlarini yoritib bergan.

Muqimiy ijodining satirik yo'nalishini tadqiq etgan olimlardan yana biri Begali Qosimov hisoblanadi. Olim shoirning hajviy asarlarida jamiyatdagi poraxo'rlik, mansabparastlik, jaholat va tabaqalanish holatlari keskin tanqid ostiga olinganini ta'kidlaydi. Shuningdek, Abdug'afur Rasulov tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Muqimiy poetikasining xalqona uslubi, satirik tafakkuri va til vositalaridan foydalanish mahorati chuqur tahlil qilingan. Mazkur ilmiy qarashlar Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydonini o'rganishda muhim metodologik asos vazifasini bajaradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydonini aniqlash maqsadida badiiy matnlarni lingvopoetik va semantik tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy manbalari sifatida Muqimiy she'rlari, hajviy asarlari hamda o'zbek adabiyotshunoslari va tilshunos olimlarining ilmiy ishlari tanlab olindi. Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida matndan ijtimoiy adolatsizlikni ifodalovchi til birliklari, obrazlar, metaforalar, kinoyaviy ifodalar va emotsional-ekspressiv vositalar saralab olindi hamda ular mazmuniy jihatdan guruhlariga ajratildi. Tadqiqot davomida tavsifiy, qiyosiy va komponent tahlil metodlari asosida ijtimoiy tengsizlik, mansabparastlik, jaholat, kambag'allik va adolat tushunchalariga oid birliklarning o'zaro semantik bog'liqligi o'rganildi.

Shuningdek, matndagi konseptual birliklarning poetik funksiyasini aniqlash uchun kontekstual tahlil usuli qo'llanildi. Bunda har bir til birligining badiiy matndagi vazifasi, muallif munosabatini ifodalashdagi o'rni va ijtimoiy muammolarni yoritishdagi ta'sir darajasi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirishda lingvokulturologik yondashuvdan foydalanilib, Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining xalq tafakkuri va davr ijtimoiy muhiti bilan bog'liq jihatlari ilmiy asosda yoritildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Muqimiy ijodi o'zbek mumtoz adabiyotida xalq hayoti, jamiyatdagi ijtimoiy muammolar va insoniy qadriyatlarni badiiy tasvirlashda o'ziga xos maktab yaratgan adabiy hodisalardan biridir. Shoir asarlarining mazmun-mohiyatida xalq manfaatlarini himoya qilish, adolatsizlikka qarshi kurashish va ma'naviy poklik g'oyalari targ'ib qilish yetakchi o'rin egallaydi. Ayniqsa, uning satirik asarlarida jamiyatdagi tengsizlik, poraxo'rlik, mansabparastlik, jaholat va kambag'allik masalalari keskin tanqid ostiga olinadi. Muqimiy mazkur ijtimoiy hodisalarni oddiy tasvir orqali emas, balki chuqur semantik qatlamga ega bo'lgan obrazlar, metaforalar, kinoya va ironik ifodalar vositasida yoritadi. Shu sababli uning ijodida ijtimoiy adolatsizlik konsepti o'ziga xos semantik maydon hosil qilgan.

Shoir asarlarida ijtimoiy adolatsizlik konsepti bir necha semantik yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Birinchi navbatda, xalq va hukmron tabaqa o'rtasidagi qarama-qarshilik orqali ijtimoiy tengsizlik tasvirlanadi. Muqimiy asarlarida oddiy xalq vakillari ko'pincha

mehnatkash, sabrli va ezgu insonlar sifatida ifodalansa, ayrim boylar va amaldorlar ochko'z, manman va xalq dardiga befarq shaxslar sifatida talqin qilinadi. Bu qarama-qarshi semantik oppozitsiya shoirning adolat va haqiqat haqidagi qarashlarini ochib beradi. Muqimiy satirasida "boy", "hokim", "mansabdor" kabi birliklar salbiy semantik yuklama bilan qo'llanib, ular orqali jamiyatdagi adolatsizlik ildizlari fosh etiladi.

Shoirning "Tanobchilar", "Saylov", "Voqeai Viktor", "Dar mazammati zamona" kabi asarlarida ijtimoiy adolatsizlikning turli ko'rinishlari badiiy ifodalangan. Ayniqsa, "Tanobchilar" asarida amaldorlarning poraxo'rliqi, oddiy xalqning esa zulm ostida qolishi satirik usulda tasvirlanadi. Asarda qo'llangan hajviy obrazlar jamiyatdagi ma'naviy tanazzulni ko'rsatishga xizmat qiladi. Shoir tilida uchraydigan "zulm", "jabru jafolar", "aldov", "ochko'zlik" kabi birliklar salbiy emotsional-ekspressiv ma'no kasb etib, ijtimoiy adolatsizlik konseptining asosiy semantik yadrosini tashkil qiladi. Bunday birliklarning muntazam qo'llanishi Muqimiy poetikasida adolatsizlikka nisbatan keskin munosabat mavjudligini ko'rsatadi.

Muqimiy ijodida semantik maydon faqat salbiy birliklar asosida shakllanmaydi. Shoir adolatsizlikni tasvirlash bilan birga unga qarama-qarshi bo'lgan ijobiy tushunchalarni ham ilgari suradi. Jumladan, "adolat", "haqiqat", "ilm", "xalq", "mehr", "insof" kabi birliklar ijobiy semantik maydon hosil qiladi. Bu birliklar shoirning ideal jamiyat haqidagi tasavvurlarini ifodalashga xizmat qiladi. Ayniqsa, ilm va ma'rifat tushunchalari Muqimiy ijodida jaholatga qarshi qo'yilgan asosiy vositalardan biri sifatida talqin etiladi. Shoir nazarida jamiyatdagi ko'plab muammolarning ildizi jaholat va ma'naviy qashshoqlik bilan bog'liqdir. Shu sababli u ma'rifat va ilmni insonni kamolotga yetkazuvchi asosiy omil sifatida ulug'laydi.

Muqimiy satirasining kuchli jihatlaridan biri xalqona til birliklaridan mahorat bilan foydalanganidadir. Shoir murakkab ijtimoiy masalalarni sodda va xalqchil uslub orqali ifodalaydi. Natijada uning asarlari oddiy xalq uchun tushunarli va ta'sirchan bo'lgan. Lingvopoetik jihatdan qaralganda, xalqona iboralar va kinoyaviy ifodalar ijtimoiy adolatsizlik konseptining emotsional ta'sirchanligini kuchaytiradi. Masalan, ayrim hajviy misralarda amaldorlarning "xalq qonini so'rishi" yoki "xalq dardidan uzoqligi" metaforik usulda tasvirlanadi. Bu metaforalar bevosita biologik yoki fiziologik jarayonni emas, balki jamiyatdagi iqtisodiy va ma'naviy zulmni anglatadi. Demak, metaforik birliklar konseptning mazmuniy chuqurligini oshirishga xizmat qiladi.

Shoir asarlarida kinoya va ironiya vositalari ham alohida semantik ahamiyatga ega. Muqimiy ko'pincha salbiy obrazlarni tashqi jihatdan "hurmatli", "odobli" yoki "xalqparvar" qilib ko'rsatadi, ammo matnning ichki mazmunida ularning asl mohiyati fosh etiladi. Bu usul satirik poetikaning muhim belgilaridan biri hisoblanadi. Ironiya orqali shoir o'quvchini fikrlashga undaydi va jamiyatdagi yashirin muammolarni ochib beradi. Ayniqsa, mansabdor shaxslarning ikkiyuzlamachiligi va riyokorligi kinoyaviy ifodalar orqali kuchli tanqid qilinadi.

Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptining semantik maydoni diniy-ma'rifiy qarashlar bilan ham ma'lum darajada bog'liqdir. Shoir ayrim asarlarida insofsizlik, yolg'on va riyo kabi illatlarni insoniylikka zid hodisalar sifatida baholaydi. Bu birliklar nafaqat ijtimoiy, balki axloqiy semantik ma'noga ham ega bo'lib, jamiyatdagi ma'naviy inqirozni ko'rsatishga xizmat qiladi. Natijada ijtimoiy adolatsizlik konsepti faqat iqtisodiy yoki siyosiy hodisa emas, balki insoniy qadriyatlarning yemirilishi bilan bog'liq murakkab semantik tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Muqimiy asarlarida semantik birliklarning emotsional-ekspressiv xususiyati juda kuchli. Shoir salbiy obrazlarni tasvirlashda qo'pol va keskin ma'noli birliklardan foydalanadi. Bu esa o'quvchida salbiy munosabat uyg'otishga xizmat qiladi. Masalan, "nodon", "ochko'z", "razil", "muttaham" kabi birliklar nafaqat obraz xarakterini ochadi, balki muallifning munosabatini ham ifodalaydi. Ijobiy obrazlarda esa "halol", "mehribon", "odil", "ilmli" kabi birliklar qo'llanib, jamiyat uchun ideal inson modeli yaratiladi. Shu tariqa antonimik semantik oppozitsiyalar orqali ijtimoiy adolatsizlik konsepti yanada yorqin ochib beriladi.

Muqimiy poetikasida frazeologik birliklar ham muhim semantik vosita hisoblanadi. Xalq tilida keng qo'llanadigan iboralar shoir asarlarida yangi badiiy ma'no kasb etadi. Ayniqsa, hajviy kontekstda qo'llangan iboralar obrazlarning satirik xarakterini kuchaytiradi. Bu esa matnning xalqchil ruhini ta'minlash bilan birga, ijtimoiy muammolarning hayotiyiligini ham oshiradi. Frazeologik birliklarning faol qo'llanishi shoir tilining tabiiyligi va ta'sirchanligini kuchaytirgan.

Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konsepti ko'pincha kambag'allik obrazi bilan chambarchas bog'langan. Shoir oddiy xalqning og'ir turmushini achinish hissi bilan tasvirlaydi. Ayrim she'rlarda mehnatkash insonlarning kundalik ehtiyojlarini qondira olmasligi, soliqlar va bosim tufayli qiynalishi realistik ruhda ifodalanadi. Bu holat shoirning xalqparvarlik ruhini namoyon etadi. Shu bilan birga, boylar va mansabdorlarning dabdabali hayoti kambag'allar hayotiga qarama-qarshi qo'yiladi. Natijada kontrast usuli orqali jamiyatdagi ijtimoiy tafovut yanada yaqqol ko'rsatiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Muqimiy asarlarida ijtimoiy adolatsizlik konseptining markaziy yadrosini "zulm", "jaholat", "ochko'zlik", "riyo", "poraxo'rlik" kabi birliklar tashkil etadi. Periferik qatlamda esa "xalq", "mehr", "ilm", "haqiqat", "adolat" kabi birliklar joylashgan bo'lib, ular konseptning qarama-qarshi semantik maydonini hosil qiladi. Mazkur birliklarning o'zaro munosabati shoirning badiiy-estetik qarashlarini ochib beradi. Bu holat konseptual tahlil nuqtayi nazaridan Muqimiy poetikasining tizimli xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi.

Quyidagi jadvalda Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konseptini ifodalovchi asosiy semantik birliklar va ularning funksional vazifasi ko'rsatilgan.

Semantik birlik	Semantik yo'nalish	Badiiy funksiyasi
Zulm	Salbiy	Adolatsizlikni ifodalash
Jaholat	Salbiy	Ma'naviy tanazzulni ko'rsatish
Poraxo'rlik	Salbiy	Jamiyatdagi buzilishlarni ochish
Adolat	Ijobiy	Ideal jamiyat g'oyasini ifodalash
Ilm	Ijobiy	Taraqqiyot va ma'rifat timsoli
Xalq	Ijobiy	Shoirning asosiy ijtimoiy tayanchi

Tahlil natijalari Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konsepti murakkab semantik tizim sifatida shakllanganini ko'rsatdi. Shoir mazkur konseptni ifodalashda metafora, kinoya, ironik vositalar, frazeologik birliklar va antonimik oppozitsiyalardan samarali foydalangan. Natijada asarlarda nafaqat muayyan davr ijtimoiy muammolari, balki xalqning ma'naviy dunyosi va adolat haqidagi qarashlari ham o'z aksini topgan. Bu esa Muqimiy ijodining bugungi kunda ham o'z ilmiy va badiiy ahamiyatini saqlab qolayotganini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, Muqimiy poetikasida ijtimoiy adolatsizlik konsepti xalq hayotining real tasviri, satirik tafakkur va xalqona til vositalari orqali badiiylashtirilgan. Shoir asarlarida qo'llangan semantik birliklar faqat til hodisasi emas, balki xalqning ijtimoiy ongi va ma'naviy qadriyatlarini ifodalovchi muhim poetik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan qaralganda, Muqimiy ijodini konseptual va lingvopoetik asosda o'rganish o'zbek tilshunosligi va adabiyotshunosligi uchun muhim ilmiy natijalarni beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari Muqimiy ijodida ijtimoiy adolatsizlik konsepti muhim semantik va lingvopoetik tizim sifatida shakllanganini ko'rsatdi. Shoir asarlarida xalq hayoti bilan bog'liq muammolar, jumladan, tengsizlik, poraxo'rlik, mansabparastlik, jaholat va ma'naviy inqiroz holatlari satirik ruhda yoritilgan. Muqimiy mazkur ijtimoiy illatlarni tasvirlashda metafora, kinoya, ironik ifodalar, xalqona iboralar hamda emotsional-ekspressiv birliklardan mahorat bilan foydalangan. Natijada ijtimoiy adolatsizlik konsepti nafaqat salbiy hodisa sifatida, balki unga qarama-qarshi bo'lgan adolat, ilm, haqiqat va insoniylik kabi qadriyatlar bilan uyg'un holda namoyon bo'lgan.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Muqimiy poetikasida semantik birliklar tizimi xalq tafakkuri, davr ijtimoiy muhiti va shoirning badiiy-estetik qarashlarini o'zida mujassamlashtirgan. Shoirning satirik asarlarida qo'llangan til vositalari o'quvchiga kuchli ta'sir ko'rsatib, jamiyatdagi muammolar haqida chuqur mushohada yuritishga undaydi. Ayniqsa, antonimik semantik oppozitsiyalar orqali adolat va adolatsizlik, ilm va jaholat, halollik va riyo kabi tushunchalarning qarama-qarshi qo'yilishi asarlarning badiiy ta'sirchanligini oshirgan. Bu

esa Muqimiy ijodining bugungi kunda ham ma'naviy va ilmiy ahamiyatini saqlab qolayotganini tasdiqlaydi.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- Muqimiy ijodini konseptual va lingvopoetik yo'nalishda yanada chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiq;
- Shoir asarlaridagi satirik birliklarning semantik xususiyatlarini zamonaviy tilshunoslik metodlari asosida tahlil qilish lozim;
- Oliy ta'lim muassasalarida Muqimiy ijodining ijtimoiy-ma'naviy ahamiyatiga bag'ishlangan maxsus kurs va seminarlar tashkil etish foydali bo'ladi;
- O'zbek mumtoz adabiyotidagi ijtimoiy tanqid motivlarini boshqa jadid va mumtoz ijodkorlar asarlari bilan qiyosiy o'rganish ilmiy natijadorlikni oshiradi;
- Muqimiy asarlaridan yosh avlodda adolat, halollik va ma'rifatparvarlik g'oyalarini shakllantirishda samarali foydalanish zarur.

Umuman olganda, Muqimiy ijodi o'zbek xalqining ijtimoiy tafakkuri, ma'naviy qadriyatlari va adolat haqidagi qarashlarini aks ettiruvchi muhim badiiy meros hisoblanadi. Shoirning satirik poetikasi va xalqona uslubi bugungi adabiyotshunoslik hamda tilshunoslik uchun muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muqimiy. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1974.
2. Ozod Sharafiddinov. Adabiyot – hayot darsligi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2010.
3. Naim Karimov. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999.
4. Begali Qosimov. Milliy uyg'onish. – Toshkent: Ma'naviyat, 2002.
5. Ibrohim Haqqulov. Badiiy so'z shukhi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2009.
6. Abdug'afur Rasulov. Badiiylik – bezavol yangilik. – Toshkent: Sharq, 2007.
7. Shavkat Rahmatullayev. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent: Universitet, 2006.
8. Nemat Mahmudov. Til va jamiyat. – Toshkent: Ma'naviyat, 2013.
9. Yo'ldoshev B. Badiiy matn lingvopoetikasi. – Toshkent: Fan, 2008.
10. Mamajonov A. Lingvistik tadqiqot asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2011.
11. Qo'ng'urov R., Begmatov E., Tojiyev Y. Nutq madaniyati va uslubiyat asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
12. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 1983.
13. Karimov S. O'zbek tilining badiiy uslubi. – Toshkent: Fan, 1992.
14. Umurov H. Badiiy ijod asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2001.
15. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2007.